

VIỆN HÀN LÂM
KHOA HỌC XÃ HỘI VIỆT NAM
HỌC VIỆN KHOA HỌC XÃ HỘI

NGÔ NHẤT LINH

**TRÁCH NHIỆM HÌNH SỰ ĐỐI VỚI
CÁC TỘI XÂM PHẠM AN NINH QUỐC GIA
TRONG LUẬT HÌNH SỰ VIỆT NAM**

Chuyên ngành: Luật hình sự và Tố tụng hình sự

Mã số : 62.38.01.04

TÓM TẮT LUẬN ÁN TIẾN SĨ LUẬT HỌC

HÀ NỘI - 2017

**CÔNG TRÌNH ĐƯỢC HOÀN THÀNH TẠI:
HỌC VIỆN KHOA HỌC XÃ HỘI**

NGƯỜI HƯỚNG DẪN KHOA HỌC: PGS. TS. PHẠM VĂN TỈNH

Phản biện 1: PGS.TS. TRẦN ĐÌNH NHÃ

Phản biện 2: PGS.TS. TRẦN VĂN ĐỘ

Phản biện 3: GS. NGUYỄN NGỌC ANH

Luận án được bảo vệ trước Hội đồng chấm luận án
cấp Học viện họp tại:.....
vào hồi ..... ngày.....tháng.....năm 2017

Có thể tìm hiểu luận án tại:

- Thư viện Quốc gia**
- Học viện Khoa học xã hội**

DANH MỤC CÁC CÔNG TRÌNH KHOA HỌC CỦA TÁC GIẢ

1. Ngô Nhất Linh (2014), Một số ý kiến góp phần sửa đổi, bổ sung các tội xâm phạm an ninh quốc gia trong Bộ luật Hình sự năm 1999, *Tạp chí Công an nhân dân*, kỳ 1 tháng 7 năm 2014.
2. Ngô Nhất Linh (2014), Một số ý kiến về hạn chế hình phạt tử hình đối với một số tội xâm phạm an ninh quốc gia, *Tạp chí Công an nhân dân*, kỳ 1 tháng 11 năm 2014.
3. Ngô Nhất Linh (2012), Điều tra vụ án tuyên truyền chống Nhà nước Cộng hòa xã hội chủ nghĩa Việt Nam do Cơ quan An ninh điều tra Bộ Công an thụ lý, *Sách chuyên khảo (Th.s Nguyễn Ngọc Hà chủ biên)*, Nxb. Công an nhân dân, H. 2012.

MỞ ĐẦU

1. Tính cấp thiết của việc nghiên cứu đề tài

An ninh quốc gia dưới góc độ luật hình sự là một phạm trù chính trị - pháp lý, một hiện tượng pháp luật có tầm quan trọng đặc biệt, quyết định sự tồn vong và phát triển của một chế độ nhà nước, chế độ xã hội, do đó nó luôn là tiêu điểm của cuộc đấu tranh giai cấp không khoan nhượng, là mục tiêu bảo vệ hàng đầu của các quốc gia. Trong đó, về phương diện pháp luật thì biện pháp trách nhiệm hình sự có tính cưỡng chế nghiêm khắc nhất được sử dụng để đấu tranh với hành vi phạm tội xâm phạm an ninh quốc gia. Điều đó cho thấy ưu thế và vị trí đặc biệt quan trọng của biện pháp này đối với việc bảo vệ an ninh quốc gia; nhưng mặt khác, do nó hạn chế quyền, lợi ích cơ bản của người phạm tội, nên pháp luật hình sự chỉ cho phép áp dụng biện pháp này trong những trường hợp nhất định và phải tuân thủ những điều kiện hết sức chặt chẽ. Vì vậy, nó đặt ra nhu cầu cần phải được minh định về mặt pháp luật và sáng tỏ về mặt lý luận cũng như thực tiễn, bảo đảm cho việc áp dụng trách nhiệm hình sự đúng đối với các tội xâm phạm an ninh quốc gia.

Trách nhiệm hình sự là một phạm trù phức tạp, nhiều nội dung, hình thức, cấp độ và giai đoạn thể hiện. Nguyên tắc công bằng trong khoa học luật hình sự và luật hình sự xã hội chủ nghĩa đòi hỏi trách nhiệm hình sự được quy định và triển khai trên thực tế phải tương xứng với tính chất và mức độ nguy hiểm cho xã hội của tội phạm, phải đảm bảo hài hòa giữa tính cưỡng chế và tính giáo dục. Việc xác định một giới hạn trách nhiệm hình sự cụ thể đối với từng hành vi phạm tội không hề đơn giản mà nó càng trở nên hệ trọng đối với nhóm tội xâm phạm an ninh quốc gia, bởi trên thực tiễn, mục tiêu đảm bảo cao nhất về lợi ích quốc gia trên các phương diện chính trị, kinh tế, đối ngoại luôn được tính toán đồng thời với việc hiện thực hóa nguyên tắc công bằng khi áp dụng biện pháp trách nhiệm hình sự, một đòi hỏi mà đúng như A.M. Jakovlev đã viết: “thiếu sự cưỡng chế tư pháp hình sự sẽ không có sức mạnh, thiếu sự giáo dục tư pháp sẽ vô nhân đạo. Nhưng thiếu sự công bằng, tư pháp nói chung sẽ không tồn tại”.

Pháp luật quốc tế và pháp luật Việt Nam ngày càng đề cao quyền con người trên các bình diện quan hệ xã hội. Từ Đại hội XI của Đảng Cộng sản Việt Nam đến nay, đường lối, chính sách của Đảng và Nhà nước ta về chính trị, an ninh, quốc phòng, đối ngoại, quyền con người, quyền công dân đã có sự phát triển mới, đồng thời cũng quy định rõ việc hạn chế quyền con người chỉ trong trường hợp cần thiết do luật định để bảo vệ quốc phòng, an ninh quốc gia, trật tự, an toàn xã hội, đạo đức xã hội, sức khỏe của cộng đồng. Những nội dung mới đó đòi hỏi phải được thể chế hóa kịp thời trên bình diện pháp luật, trong đó có pháp luật hình sự. Do đó, việc lựa chọn hành vi nào là tội phạm xâm phạm an ninh quốc gia và quy định biện pháp trách nhiệm hình sự nào vào trong luật để vừa đảm bảo cân bằng giữa lợi ích quốc gia với quyền con người vừa đạt được hiệu quả của trách nhiệm hình sự là

vấn đề không đơn giản đối với các nhà lập pháp hình sự.

Trong luật hình sự Việt Nam, an ninh quốc gia luôn được xác định là nhóm khách thể phải bảo vệ hàng đầu với những yếu tố cấu thành nó bao gồm độc lập, chủ quyền, thống nhất và toàn vẹn lãnh thổ của Tổ quốc, lực lượng quốc phòng, chế độ xã hội chủ nghĩa và Nhà nước Cộng hòa xã hội chủ nghĩa Việt Nam, sự tồn tại và vững mạnh của chính quyền nhân dân. Đây là những phạm trù rộng lớn, trừu tượng, phức tạp nhưng chưa được giải đáp thỏa đáng. Cùng với sự vận động mạnh mẽ của đời sống kinh tế - xã hội và sự tác động qua lại, đan xen giữa an ninh quốc gia với các yếu tố khác thuộc thượng tầng kiến trúc đã làm cho nhận thức về an ninh quốc gia càng trở nên rõ ràng hơn và đặt ra nhu cầu cần phải được khái quát hóa.

Mặt khác, thực tiễn áp dụng trách nhiệm hình sự đối với các tội xâm phạm an ninh quốc gia là tiêu chuẩn khách quan để kiểm nghiệm, đánh giá sự phù hợp giữa các quy định của pháp luật hình sự với bản chất pháp lý của nó và là căn cứ quan trọng để hoàn thiện pháp luật hình sự. Mặc dù vậy, những hạn chế, vướng mắc không nhỏ trong áp dụng pháp luật về trách nhiệm hình sự đối với nhóm tội này và những điều kiện đảm bảo cho việc áp dụng pháp luật thời gian qua vẫn chưa được chú ý một cách tương xứng với tầm quan trọng của nó. Trong khoảng mười lăm năm trở lại đây, khoa học pháp lý hình sự nước ta vẫn chưa có công trình nào nghiên cứu chuyên sâu về trách nhiệm hình sự và xây dựng các giải pháp bảo đảm áp dụng trách nhiệm hình sự đúng đối với nhóm tội này, nhất là ở khía cạnh tiếp cận tính quyết định xã hội đối với quá trình áp dụng trách nhiệm hình sự.

Với cách nhìn nhận như vậy và đặc biệt là để tiếp tục thực hiện tư tưởng chỉ đạo của Đảng “cải cách tư pháp phải ngăn ngừa có hiệu quả các loại tội phạm hình sự, đặc biệt là các loại tội phạm xâm phạm an ninh quốc gia, các tội phạm tham nhũng và các loại tội phạm có tổ chức” và “hoàn thiện chính sách hình sự bảo đảm yêu cầu đề cao hiệu quả phòng ngừa, hạn chế hình phạt tử hình, giảm hình phạt tù, mở rộng áp dụng hình phạt tiền”, đề tài ***“Trách nhiệm hình sự đối với các tội xâm phạm an ninh quốc gia trong luật hình sự Việt Nam”*** đã được lựa chọn để nghiên cứu.

2. Mục đích và nhiệm vụ nghiên cứu của luận án

Về mục đích nghiên cứu

Mục đích nghiên cứu đề tài là do tên đề tài và chuyên ngành quy định. Nói cách khác, đấu tranh với các tội xâm phạm an ninh quốc gia có hai phương thức là phòng và chống. Đề tài đang nói ở đây được thực hiện theo phương thức “chống”, chống bằng pháp luật hình sự, đồng nghĩa với đấu tranh bằng pháp luật hình sự. Vì thế, mục đích nghiên cứu đề tài này là tìm kiếm các giải pháp bảo đảm áp dụng trách nhiệm hình sự đúng đối với các tội xâm phạm an ninh quốc gia.

Về nhiệm vụ nghiên cứu

Để đạt được mục đích trên, đề tài luận án cần giải quyết các nhiệm vụ cụ thể sau đây:

- Đánh giá tổng quan về những vấn đề nghiên cứu ở trong và ngoài nước về những vấn đề liên quan đến đề tài luận án;

- Nghiên cứu làm rõ những vấn đề lý luận về trách nhiệm hình sự đối với các tội xâm phạm an ninh quốc gia (khái niệm trách nhiệm hình sự, cơ sở của trách nhiệm hình sự và các hình thức trách nhiệm hình sự đối với các tội xâm phạm an ninh quốc gia) và lịch sử phát triển các quy định của pháp luật hình sự Việt Nam đối với nhóm tội này;

- Phân tích, đánh giá các quy định của Bộ luật Hình sự hiện hành về trách nhiệm hình sự đối với các tội xâm phạm an ninh quốc gia gồm cơ sở pháp luật của trách nhiệm hình sự và các hình thức trách nhiệm hình sự đối với nhóm tội này;

- Phân tích, đánh giá thực trạng áp dụng pháp luật về trách nhiệm hình sự đối với các tội xâm phạm an ninh quốc gia tại Việt Nam gồm định tội danh và áp dụng pháp luật về trách nhiệm hình sự đối với nhóm tội này;

- Xác định các yêu cầu và giải pháp bảo đảm áp dụng trách nhiệm hình sự đúng đối với nhóm tội này.

3. Đối tượng và phạm vi nghiên cứu

Về đối tượng nghiên cứu của đề tài

Theo khoa học luận, *đối tượng nghiên cứu* phải được đặt trong mối liên hệ biện chứng với *khách thể nghiên cứu của đề tài*, tức là đối tượng nghiên cứu với tính cách là quy luật, nó phải được tìm kiếm trong khách thể nghiên cứu, cái vốn tồn tại khách quan. Vì thế, đối tượng nghiên cứu của đề tài này được xác định là sự phù hợp giữa những quy định của pháp luật hình sự về trách nhiệm hình sự với những hành vi nguy hiểm đối với an ninh quốc gia, những hành vi cần được quy định là tội phạm. Sự phù hợp này, ở thời điểm hiện nay, tồn tại ở hai trạng thái, đã thể hiện ra và chưa thể hiện ra. Và cả hai đều phải được tìm kiếm trong quá trình nghiên cứu. Điều đó có nghĩa là, đề tài phải dựa vào những công trình khoa học đã công bố, dựa vào các văn kiện của Đảng, dựa vào pháp luật thực định (quốc gia và quốc tế) và đặc biệt là dựa vào thực tế áp dụng các quy định của Bộ luật Hình sự hiện hành về các tội xâm phạm an ninh quốc gia để tìm kiếm sự phù hợp.

Về phạm vi nghiên cứu của đề tài

- Xét về nội dung, đề tài được thực hiện dưới góc độ của khoa học luật hình sự, thuộc chuyên ngành Luật hình sự và Tố tụng hình sự;

- Xét về thời gian, đề tài được nghiên cứu trên cơ sở các quy định của pháp luật hình sự Việt Nam về các tội xâm phạm an ninh quốc gia từ năm 1945 đến nay, trong đó trọng tâm là các quy định của Bộ luật Hình sự hiện hành; thực tiễn áp dụng các quy định của Bộ luật Hình sự Việt Nam từ năm 2006 đến năm 2015. Do thông tin, số liệu xét xử các vụ án, bị can, bị cáo phạm tội xâm phạm an ninh quốc gia thuộc phạm vi bí mật Nhà nước được quy định tại Quyết định số 01/2004/QĐ-TTg ngày 05/01/2004 của Thủ tướng Chính phủ, nên đề tài chỉ đề cập ở một mức độ tương đối, song vẫn đảm bảo sự tương thích với thực tế;

- Xét không gian, đề tài được nghiên cứu trên phạm vi cả nước.

4. Phương pháp luận và phương pháp nghiên cứu

Phương pháp luận và hướng tiếp cận nghiên cứu

- Về phương pháp luận nghiên cứu: Luận án được thực hiện theo phương pháp luận của luật hình sự Mác - xít, tư tưởng Hồ Chí Minh và các quan điểm của Đảng Cộng sản Việt Nam, có thu hút tri thức của các lĩnh vực khoa học về chính trị, quyền con người, xã hội học pháp luật,... để tiếp cận một cách toàn diện, có hệ thống các vấn đề thuộc nhiệm vụ nghiên cứu của luận án.

- Về hướng tiếp cận nghiên cứu: Để có thể phân tích, đánh giá một cách toàn diện, sâu sắc những vấn đề nêu trong nhiệm vụ nghiên cứu cũng như xây dựng được hệ thống các yêu cầu và giải pháp bảo đảm áp dụng trách nhiệm hình sự đúng đối với các tội xâm phạm an ninh quốc gia có hiệu quả, luận án sử dụng các hướng tiếp cận nghiên cứu sau đây:

Hướng tiếp cận liên ngành: Hướng tiếp cận này cho phép có thể sử dụng tổng hợp các tri thức của nhiều ngành khoa học có liên quan với nhau để tiếp cận đối tượng nghiên cứu nhằm đạt được những kết quả đáng tin cậy. Hướng tiếp cận liên ngành sẽ được Nghiên cứu sinh sử dụng trong suốt quá trình nghiên cứu của luận án.

Hướng tiếp cận lịch sử có kế thừa: Trong nghiên cứu, luận án sẽ tiếp thu một cách có chọn lọc các kết quả, các quan điểm, tư tưởng tiến bộ, phù hợp của các nhà khoa học ở trong và ngoài nước vận dụng trong công trình nghiên cứu để đảm bảo đạt hiệu quả cao nhất.

Hướng tiếp cận hệ thống: Trong nghiên cứu, luận án luôn đặt đối tượng nghiên cứu trong một chỉnh thể thống nhất với các hiện tượng pháp lý khác. Chỉ trên cơ sở tiếp cận hệ thống mới thấy rõ được mức độ ảnh hưởng của các yếu tố này đến đối tượng nghiên cứu, trên cơ sở đó xây dựng các yêu cầu và giải pháp đảm bảo áp dụng trách nhiệm hình sự đúng đối với nhóm tội này.

Phương pháp nghiên cứu

Trên cơ sở vận dụng các tri thức của chủ nghĩa Mác - Lênin, tư tưởng Hồ Chí Minh và các quan điểm, chính sách của Đảng, Nhà nước, luận án sử dụng tổng hợp các phương pháp khoa học để tiếp cận các khách thể nghiên cứu, cụ thể:

Khi nghiên cứu tổng quan tình hình nghiên cứu, luận án sử dụng phương pháp tổng hợp, phương pháp hệ thống, phương pháp so sánh pháp luật để đánh giá tình hình nghiên cứu về vấn đề trách nhiệm hình sự đối với các tội xâm phạm an ninh quốc gia ở Việt Nam và trên thế giới. Trên cơ sở đó, luận án sử dụng phương pháp nhận xét đánh giá, phương pháp bình luận, phương pháp quy nạp để rút ra những mặt tích cực cũng như những hạn chế, thiếu sót để kế thừa hoặc tiếp tục nghiên cứu hoàn thiện.

Khi nghiên cứu những vấn đề lý luận về trách nhiệm hình sự đối với các tội xâm phạm an ninh quốc gia và lịch sử phát triển các quy định của pháp luật hình sự đối với nhóm tội này, luận án sử dụng phương pháp phân tích tổng hợp, phương pháp lịch sử, phương pháp quy nạp diễn dịch, phương

pháp hệ thống, phương pháp kế thừa, phương pháp so sánh pháp luật, phương pháp phân tích quy phạm, phương pháp nghiên cứu tiếp cận trên quyền con người... cùng với việc vận dụng tri thức của lý luận Mác - Lênin, chủ trương, đường lối của Đảng, chính sách, pháp luật của Nhà nước, quan điểm của các lãnh tụ cách mạng Việt Nam... để làm rõ các vấn đề: khái niệm trách nhiệm hình sự, cơ sở của trách nhiệm hình sự và các hình thức trách nhiệm hình sự đối với các tội xâm phạm an ninh quốc gia; lịch sử phát triển các quy định của pháp luật hình sự Việt Nam đối với nhóm tội này.

Khi nghiên cứu các quy định của Bộ luật Hình sự hiện hành về trách nhiệm hình sự đối với các tội xâm phạm an ninh quốc gia và thực tiễn áp dụng tại Việt Nam, luận án sử dụng phương pháp phân tích quy phạm, phương pháp so sánh pháp luật, phương pháp hệ thống, phương pháp phân tích tổng hợp, phương pháp thống kê, phương pháp chuyên gia, phương pháp quy nạp diễn dịch, phương pháp nghiên cứu hồ sơ vụ án, phương pháp khảo sát thực tiễn, phương pháp bình luận, phương pháp giải thích... để làm rõ những mặt tích cực cũng như những mặt hạn chế, vướng mắc trong các quy định của Bộ luật Hình sự hiện hành và thực tiễn áp dụng trách nhiệm hình sự đối với nhóm tội này.

Khi nghiên cứu các yêu cầu và giải pháp bảo đảm áp dụng trách nhiệm hình sự đúng đối với các tội xâm phạm an ninh quốc gia, luận án sử dụng phương pháp dự báo, phương pháp hệ thống, phương pháp phân tích tổng hợp, phương pháp so sánh pháp luật, phương pháp kế thừa, phương pháp thống kê, phương pháp giải thích, phương pháp nghiên cứu tiếp cận trên quyền con người... cùng với việc vận dụng tri thức của lý luận Mác - Lênin, chủ trương, đường lối của Đảng, chính sách, pháp luật của Nhà nước để làm cơ sở xây dựng các yêu cầu và giải pháp cơ bản đảm bảo áp dụng trách nhiệm hình sự đúng đối với các tội xâm phạm an ninh quốc gia.

5. Những đóng góp mới của luận án

- Luận án đã hệ thống, đánh giá khái quát kết quả nghiên cứu của một số công trình khoa học đã được công bố trong và ngoài nước liên quan đến đề tài nghiên cứu; chỉ ra một số vấn đề cần tiếp tục nghiên cứu trong luận án.

- Thông qua việc phân tích những vấn đề lý luận về trách nhiệm hình sự, cơ sở của trách nhiệm hình sự và các hình thức trách nhiệm hình sự đối với các tội xâm phạm an ninh quốc gia, lịch sử phát triển các quy định của pháp luật hình sự Việt Nam về các tội xâm phạm an ninh quốc gia, luận án đã góp phần nhận thức rộng và sâu hơn những vấn đề lý luận về trách nhiệm hình sự đối với nhóm tội này.

- Thông qua việc phân tích dấu hiệu pháp lý của các tội xâm phạm an ninh quốc gia có so sánh với pháp luật hình sự một số nước khác về tội danh tương ứng, luận án đã góp phần nhận thức đầy đủ và sâu sắc hơn từng cấu thành tội phạm, những bất cập, hạn chế cần khắc phục cả về nội dung lẫn kỹ thuật lập pháp của từng tội đó.

- Bằng những số liệu thống kê về hình phạt và các hình thức khác của trách nhiệm hình sự đối với các tội xâm phạm an ninh quốc gia có so sánh với pháp luật hình sự một số nước đối với tội danh tương ứng, luận án đã cho thấy rõ thực trạng quy định của Bộ luật Hình sự hiện hành đối với nhóm tội này.

- Luận án đã phân tích sâu sắc thực tiễn áp dụng trách nhiệm hình sự đối

với các tội xâm phạm an ninh quốc gia ở Việt Nam trong thời gian từ năm 2006 đến năm 2015 trên địa bàn cả nước, những khó khăn, hạn chế trong việc áp dụng trách nhiệm hình sự đối với nhóm tội này và nguyên nhân của những khó khăn đó.

- Luận án đã trình bày những yếu tố gây nguy hại cho an ninh quốc gia trong thời gian tới; đồng thời, từ cách cách tiếp cận nghiên cứu tính quyết định xã hội đối với quá trình áp dụng trách nhiệm hình sự đối với các tội xâm phạm an ninh quốc gia, luận án đã xây dựng các yêu cầu và giải pháp bảo đảm áp dụng trách nhiệm hình sự đúng đối với nhóm tội này bao gồm: Yêu cầu và giải pháp bảo đảm về chính sách hình sự, giải pháp bảo đảm về pháp luật hình sự, giải pháp bảo đảm về thực tiễn áp dụng trách nhiệm hình sự (các giải pháp riêng); một số giải pháp chung về tổ chức cán bộ, chính trị, kinh tế, đào tạo, nghiên cứu khoa học, thông tin pháp luật.

6. Ý nghĩa khoa học và thực tiễn của luận án

- Các kết quả nghiên cứu của luận án sẽ là những cơ sở khoa học giúp các nhà lập pháp hình sự tham khảo khi sửa đổi, bổ sung Bộ luật Hình sự năm 2015.

- Các kết quả nghiên cứu của luận án cũng giúp cán bộ các cơ quan tố tụng tìm hiểu và áp dụng trách nhiệm hình sự đúng đối với các tội xâm phạm an ninh quốc gia.

- Các kết quả nghiên cứu của luận án còn là cơ sở khoa học giúp Đảng, Nhà nước và các cơ quan có thẩm quyền trong việc hoạch định chính sách hình sự và triển khai các giải pháp bảo đảm nhằm áp dụng trách nhiệm hình sự đúng đối với các tội xâm phạm an ninh quốc gia.

- Kết quả nghiên cứu của luận án góp phần hoàn thiện, làm phong phú và sâu sắc hơn những luận cứ khoa học về trách nhiệm hình sự đối với các tội xâm phạm an ninh quốc gia trong luật hình sự Việt Nam.

- Nội dung của luận án là tài liệu chuyên khảo để giảng dạy, học tập và bồi dưỡng nâng cao trình độ chuyên môn nghiệp vụ cho đội ngũ cán bộ các cơ quan tố tụng và góp phần nâng cao trình độ pháp luật cho nhân dân.

7. Cơ cấu của luận án

Ngoài phần mở đầu, kết luận, danh mục tài liệu tham khảo và phụ lục, luận án có cơ cấu 4 chương:

Chương 1: Tổng quan tình hình nghiên cứu

Chương 2: Những vấn đề lý luận về trách nhiệm hình sự đối với các tội xâm phạm an ninh quốc gia và lịch sử phát triển các quy định của pháp luật hình sự đối với nhóm tội này

Chương 3: Quy định của Bộ luật Hình sự hiện hành về trách nhiệm hình sự đối với các tội xâm phạm an ninh quốc gia và thực tiễn áp dụng tại Việt Nam

Chương 4: Các yêu cầu và giải pháp bảo đảm áp dụng trách nhiệm hình sự đúng đối với các tội xâm phạm an ninh quốc gia

Chương 1

TỔNG QUAN TÌNH HÌNH NGHIÊN CỨU

1.1. Tình hình nghiên cứu

Nhóm công trình nghiên cứu về chính sách hình sự đối với các tội xâm phạm an ninh quốc gia, gồm có:

Đề tài khoa học cấp cơ sở “*Chính sách hình sự đối với các tội xâm phạm an ninh quốc gia trong giai đoạn hiện nay ở Việt Nam - Thực trạng, phương hướng và giải pháp hoàn thiện*” (2007) do TS. Nguyễn Trung Thành chủ biên; Sách “*Năm vững đường lối của Đảng trong đấu tranh chống phản cách mạng và tội phạm khác*” (2015) của tác giả Trần Quốc Hoàn; Sách “*Quán triệt quan điểm của Đảng trong chỉ đạo công tác bảo vệ an ninh, trật tự*” (2015) của tác giả Phạm Hùng; Sách “*Mấy vấn đề về bảo vệ an ninh quốc gia và giữ gìn trật tự an toàn xã hội trong quá trình đổi mới*” (1996) của tác giả Bùi Thiện Ngô; Các bài báo “*Suy nghĩ về vận dụng chính sách hình sự trong điều tra các vụ án đặc biệt nguy hiểm xâm phạm an ninh quốc gia*”, Tạp chí Công an nhân dân, Số 4/1995 và “*Một số vấn đề cần quán triệt trong việc vận dụng chính sách xử lý các vụ án xâm phạm an ninh quốc gia*”, Tạp chí Công an nhân dân, Số 5/1995 của tác giả Bùi Quốc Huy; Bài báo “*Vận dụng chính sách hình sự trong đấu tranh phòng chống các tội xâm phạm an ninh quốc gia*”, Tạp chí Công an nhân dân, Số 2/1995 của tác giả Trần Đại Quang; Bài báo “*Một số vấn đề rút ra qua công tác đấu tranh chống phản cách mạng, bảo vệ chính quyền trong những ngày đầu mới thành lập*”, Tạp chí Công an nhân dân, Số 8/1996 của tác giả Phạm Văn Minh; Chuyên đề cao học “*Chính sách hình sự - Một số vấn đề lý luận và thực tiễn*” của PGS. TS Phùng Thế Vắc; Sách “*Quốc phòng - an ninh trong thời kỳ quá độ lên chủ nghĩa xã hội ở Việt Nam*” (2010) do PGS. TS Thái Vĩnh Thắng (chủ biên); Công trình “*Một số dự báo chiến lược về các yếu tố tác động đến an ninh quốc gia Việt Nam*” (2012) của Viện Chiến lược và Khoa học Công an.

Nhóm công trình nghiên cứu về cấu thành tội phạm của các tội xâm phạm an ninh quốc gia, gồm có:

Luận án tiến sĩ Luật học “*Các tội xâm phạm an ninh quốc gia trong luật hình sự Việt Nam*” (2001) của tác giả Bạch Thành Định; Luận án tiến sĩ luật học “*Đấu tranh phòng, chống tội tuyên truyền chống Nhà nước Cộng hòa XHCN Việt Nam*” (2016) của tác giả Nguyễn Thị Phương Thảo; Luận án tiến sĩ luật học “*Các tội phạm về khủng bố trong luật hình sự Việt Nam*” của tác giả Đỗ Khắc Hương; Luận án Phó tiến sĩ luật học “*Tăng cường quản lý nhà nước về an ninh quốc gia ở nước ta hiện nay*” (1996) của tác giả Trần Đại Quang; Luận văn thạc sĩ “*Tội gián điệp trong luật hình sự Việt Nam*” (2010) của tác giả Nguyễn Anh Tuấn; Mục I Chương VI - *Về các tội xâm phạm an ninh quốc gia* (1994) của tác giả Trần Đình Nhã trong sách “*Những vấn đề lý luận của việc đổi mới pháp luật hình sự trong giai đoạn hiện nay*” do GS. TSKH Đào Trí Úc chủ biên; Sách chuyên khảo “*Bảo vệ*

an ninh quốc gia, an ninh quốc tế và các quyền con người bằng pháp luật hình sự trong giai đoạn xây dựng Nhà nước pháp quyền” của PGS. TSKH Lê Cẩm (chủ biên); Chuyên đề “*Hoàn thiện các quy định về trách nhiệm hình sự với các tội xâm phạm an ninh quốc gia trong bối cảnh đổi mới toàn diện đất nước và xây dựng Nhà nước pháp quyền Việt Nam*”, Bài báo “*Hoàn thiện các quy định của pháp luật hình sự về trách nhiệm hình sự đối với các tội xâm phạm an ninh quốc gia*” (1995), Tạp chí Nhà nước và Pháp luật, Số 3 và Bài VIII “*Các tội xâm phạm an ninh quốc gia và vấn đề hoàn thiện luật hình sự quy định trách nhiệm với các tội xâm phạm an ninh quốc gia*” trong sách Luật hình sự Việt Nam - Những vấn đề lý luận và thực tiễn (1997), Trường Đại học Luật Hà Nội của PGS. TS Kiều Đình Thụ; Bài báo “*Một số vấn đề lý luận và thực tiễn của việc sửa đổi, bổ sung các tội xâm phạm an ninh quốc gia trong Bộ luật Hình sự năm 1999*”, Tạp chí Kiểm sát, Số 4/2009 của TS. Trần Quang Tiệp; Bài báo “*Hành vi khách quan của Tội gián điệp trong luật hình sự Việt Nam*”, Tạp chí TAND, Số 1/2003 của tác giả Nguyễn Duy Thuân; Bài báo “*Về kỹ thuật lập pháp của một số quy định trong Chương các tội xâm phạm an ninh quốc gia*”, Tạp chí Luật học, Số 1/2002 của tác giả Dương Tuyết Miên; Bài báo “*Về thời điểm hoàn thành Tội gián điệp*”, Tạp chí TAND, Số 7/2001 của tác giả Lê Đăng Doanh; Chuyên đề cao học “*Các tội xâm phạm an ninh quốc gia trong luật hình sự Việt Nam - Một số vấn đề lý luận và thực tiễn*”, “*Cơ sở trách nhiệm hình sự - Một số vấn đề lý luận và thực tiễn trong hoạt động bảo vệ an ninh quốc gia của lực lượng Công an nhân dân*” của PGS. TS Phùng Thế Vắc; Chuyên đề “*Luật hình sự của một số nước trên thế giới*” của Vụ Pháp luật Hình sự - Hành chính, Bộ Tư pháp; “*Báo cáo tổng kết 8 năm thi hành Bộ luật Hình sự*” số 152/BC-BST của Ban soạn thảo Luật sửa đổi, bổ sung Bộ luật Hình sự (2008), tr.13-14.

Nhóm công trình nghiên cứu về các hình thức trách nhiệm hình sự đối với các tội xâm phạm an ninh quốc gia, gồm có:

Sách chuyên khảo “*Bảo vệ an ninh quốc gia, an ninh quốc tế và các quyền con người bằng pháp luật hình sự trong giai đoạn xây dựng Nhà nước pháp quyền*” của PGS. TSKH Lê Cẩm (chủ biên); Bài báo “*Hành vi khách quan của Tội gián điệp trong luật hình sự Việt Nam*”, Tạp chí TAND, Số 1/2003 của tác giả Nguyễn Duy Thuân; Luận văn thạc sĩ “*Tội gián điệp trong luật hình sự Việt Nam*” (2010) của tác giả Nguyễn Anh Tuấn.

Nhóm công trình nghiên cứu chung về trách nhiệm hình sự, gồm có:

Tác phẩm C.Mác và Ph.Ăngghen, Toàn tập, Tập 1, Phần “*Những cuộc tranh luận về luật cấm trộm củi rừng*”; tác phẩm “*Chống Duy - rinh*” (1984) của Ph.Ăngghen; luận án tiến sĩ “*Nguyên tắc công bằng trong luật hình sự Việt Nam*” (1993) của tác giả Võ Khánh Vinh.

Các công trình nghiên cứu về cơ sở pháp lý của TNHS như: *Chương “Tội phạm” và “Cấu thành tội phạm”* (2014) trong Luật hình sự Việt Nam - Phần chung của GS. TS Võ Khánh Vinh; Sách “*Tội phạm và cấu thành tội phạm*” (2010) của GS. TS Nguyễn Ngọc Hòa; “*Tội phạm và cấu thành tội*

phạm” (2013) của TS. Trịnh Tiến Việt.

Các tài liệu nghiên cứu về TNHS dưới góc độ lý luận của các tác giả ở trong nước và ngoài nước như: “*Trách nhiệm hình sự và cấu thành tội phạm*” (1974) của Karpusin M. P, Kurliadski V. I; “*Trách nhiệm hình sự và hình phạt*” (1976) của Bagri-Sakhmatov L. V; *Những vấn đề lý luận về trách nhiệm hình sự*” (1982) của Santalov A. I, Trường Đại học Tổng hợp, Leningrát do GS. TS Võ Khánh Vinh lược thuật; “*Trách nhiệm hình sự*” trong Giáo trình luật hình sự Việt Nam (Phần chung) của GS. TS Võ Khánh Vinh (2014); “*Trách nhiệm hình sự và hình phạt*” trong Giáo trình luật hình sự Việt Nam của tác giả Trương Quang Vinh; Luận án tiến sỹ luật học “*Chế định trách nhiệm hình sự theo Luật hình sự Việt Nam*” (2004) của tác giả Phạm Mạnh Hùng; Luận án tiến sỹ luật học “*Trách nhiệm hình sự đối với các tội xâm phạm sở hữu*” (2000) của tác giả Nguyễn Ngọc Chí; Luận án tiến sỹ luật học “*Các hình phạt chính trong Luật hình sự Việt Nam*” (2002) của tác giả Nguyễn Sơn; “*Trách nhiệm hình sự và miễn trách nhiệm hình sự*”, Tạp chí Luật học, Số 5/1997 và “*Về trách nhiệm hình sự của hành vi chuẩn bị phạm tội và phạm tội chưa đạt*”, Tạp chí Luật học, Số 4/2002 của TS. Lê Thị Sơn; “*Bàn về khái niệm, bản chất, nội dung và giới hạn của trách nhiệm hình sự*”, Tạp chí Nhà nước và Pháp luật, Số 6/2010 của TS. Hồ Sỹ Sơn; Tài liệu nghiên cứu “*Hoàn thiện quy định của Bộ luật Hình sự về hệ thống chế tài, tập trung vào thu hẹp phạm vi áp dụng hình phạt tử hình*” (2013) của Chính phủ Việt Nam - Chương trình Phát triển Liên hợp quốc; Sách chuyên khảo “*Về hình phạt tử hình trong Luật hình sự Việt Nam*” (2010) của TS. Phạm Văn Beo; “*Hình phạt tước một số quyền công dân trong luật hình sự Việt Nam*”, Tạp chí Nhà nước và Pháp luật, Số 8/2007, “*Về những tồn tại, hạn chế của chế định hình phạt bổ sung trong Bộ luật hình sự hiện hành*”, Tạp chí Nhà nước và Pháp luật, Số 1/2011, “*Nghiên cứu hình phạt trong luật hình sự Việt Nam dưới góc độ bảo vệ quyền con người*” (2015) của PGS. TS Trịnh Quốc Toàn.

Nhóm công trình nghiên cứu về một số bảo đảm áp dụng trách nhiệm hình sự đúng đối với các tội phạm, gồm có:

Sách “*Xã hội học pháp luật - Những vấn đề cơ bản*” của GS. TS Võ Khánh Vinh (2012); Đề tài khoa học cấp Bộ “*Phẩm chất và năng lực của Điều tra viên trong lực lượng an ninh nhân dân*” (2008) do PGS. TS Trương Công Am chủ biên; Đề tài khoa học cấp Bộ “*Cải cách tư pháp trong Công an nhân dân - Những vấn đề lý luận và thực tiễn*” (2009) do GS. TS Nguyễn Ngọc Anh chủ biên; Đề tài khoa học cấp cơ sở “*Chính sách hình sự đối với các tội xâm phạm an ninh quốc gia trong giai đoạn hiện nay ở Việt Nam - Thực trạng, phương hướng và giải pháp hoàn thiện*” (2007) do TS. Nguyễn Trung Thành chủ biên.

Nhóm công trình nghiên cứu về giới hạn của quyền con người, gồm có:

Sách “*Giới hạn chính đáng đối với các quyền con người, quyền công dân trong pháp luật quốc tế và pháp luật Việt Nam*” (2015) do TS. Nguyễn Minh Tuấn chủ biên; Sách chuyên khảo: “*Quyền con người trong lĩnh vực tư pháp hình sự*” (2015) do tác giả Nguyễn Ngọc Chí chủ biên. Đáng chú ý, tư tưởng

hướng tới việc cân bằng giữa công cụ và mục đích của triết lý của “nguyên tắc tương xứng” (Proportionality) và cân nhắc nhau giữa quyền công dân và lợi ích công cộng của “nguyên tắc cân bằng” (balancing) “đều có mục tiêu giúp nhà nước cân bằng được những lợi ích đó, tối giản hóa việc can thiệp vào các quyền tự do, đời sống riêng tư của con người, nhưng vẫn đồng thời bảo vệ được trật tự, an toàn xã hội”. Ở góc độ luật hình sự, luận điểm về quyền con người trong quy định mặt khách quan của CTTP của John Bagnell Bury có ý nghĩa sâu sắc trong xác định ranh giới giữa tội phạm và không phải tội phạm: “Người ta không bao giờ bị cản trở việc suy nghĩ bất kỳ thứ gì cho đến khi họ còn che dấu suy nghĩ đó”.

1.2. Đánh giá tình hình nghiên cứu

- Các công trình, tài liệu khoa học nghiên cứu về các tội xâm phạm an ninh quốc gia đã phân tích, làm rõ quá trình phát triển của pháp luật hình sự Việt Nam về trách nhiệm hình sự đối với các tội xâm phạm an ninh quốc gia; các dấu hiệu pháp lý đặc trưng và một số vướng mắc, mâu thuẫn trong cấu thành tội phạm của nhóm tội này. Những kết quả nêu trên là cơ sở quan trọng cho nghiên cứu sinh kế thừa và tiếp tục nghiên cứu về vấn đề trách nhiệm hình sự đối với các tội xâm phạm an ninh quốc gia.

- Các tác phẩm kinh điển của C.Mác, Ph.Ăngghen, V.I Lênin, Chủ tịch Hồ Chí Minh và những quan điểm của Đảng Cộng sản Việt Nam, các lãnh tụ cách mạng, các nhà nghiên cứu lý luận ở trong và ngoài nước đã trình bày tương đối đa dạng những tư tưởng chỉ đạo trong đấu tranh chống phản cách mạng, về nền chuyên chính dân chủ nhân dân, về bạo lực cách mạng và đấu tranh chống phản cách mạng, về nguyên tắc phân hóa trong trấn áp kẻ thù, về quy luật hoạt động của các thế lực thù địch... Đây là những cơ sở lý luận và cơ sở thực tiễn quan trọng trong việc tiếp cận, nghiên cứu và đề xuất hoàn thiện chính sách hình sự đối với các tội xâm phạm an ninh quốc gia.

- Những công trình nghiên cứu chung về trách nhiệm hình sự, về một số bảo đảm áp dụng trách nhiệm hình sự đúng, về giới hạn chính đáng của quyền con người đã cung cấp kiến thức đa dạng về lý luận chung trách nhiệm hình sự, những yếu tố có tác động, ảnh hưởng tới việc áp dụng trách nhiệm hình sự, ranh giới giữa tội phạm với việc thực hiện quyền con người. Những kết quả nghiên cứu nêu trên là nguồn tài liệu có giá trị, cho phép nghiên cứu giải quyết hiệu quả vấn đề trách nhiệm hình sự đối với các tội xâm phạm an ninh quốc gia trong luận án.

- Các công trình khoa học trong nước mới nghiên cứu có mức độ vấn đề trách nhiệm hình sự đối với các tội xâm phạm an ninh quốc gia. Có rất ít công trình đề cập được những vướng mắc trong quy định về hình phạt đối với nhóm tội này. Cho đến nay, vẫn chưa có công trình nào nghiên cứu một cách thấu đáo, toàn diện vấn đề trách nhiệm hình sự đối với các tội xâm phạm an ninh quốc gia (nhất là về các hình thức trách nhiệm hình sự, áp dụng trách nhiệm hình sự và các bảo đảm áp dụng đúng trách nhiệm hình sự đối với nhóm tội này). Việc tiếp cận, nghiên cứu về trách nhiệm hình sự đối

với các tội xâm phạm an ninh quốc gia của nước ngoài còn hạn chế.

1.3. Những vấn đề tiếp tục nghiên cứu

- Luận án sẽ nghiên cứu, giải quyết thỏa đáng những vấn đề lý luận về trách nhiệm hình sự đối với các tội xâm phạm an ninh quốc gia gồm: Khái niệm trách nhiệm hình sự đối với các tội xâm phạm an ninh quốc gia; cơ sở của trách nhiệm hình sự đối với các tội xâm phạm an ninh quốc gia; các hình thức trách nhiệm hình sự đối với các tội xâm phạm an ninh quốc gia và quá trình phát triển các quy định của pháp luật hình sự Việt Nam về nhóm tội này.

- Luận án sẽ nghiên cứu, làm rõ và hệ thống những hạn chế, vướng mắc trong Bộ luật Hình sự hiện hành quy định về kỹ thuật lập pháp, cơ sở pháp lý, các hình thức trách nhiệm hình sự đối với các tội xâm phạm an ninh quốc gia cũng như những hạn chế, vướng mắc trong thực tiễn áp dụng trách nhiệm hình sự đối với nhóm tội này.

- Luận án phân tích làm rõ những hành vi tác động tiêu cực đến an ninh quốc gia trong giai đoạn hiện nay. Trên cơ sở chủ trương, đường lối của Đảng, chính sách, pháp luật của Nhà nước, nguyên nhân của những ưu điểm và hạn chế, thiếu sót trong xây dựng pháp luật hình sự và thực tiễn áp dụng trách nhiệm hình sự, luận án sẽ xây dựng các yêu cầu và giải pháp về chính sách hình sự đảm bảo áp dụng trách nhiệm hình sự đúng đối với nhóm tội này.

- Trên cơ sở lý luận về tính quyết định xã hội đối với quá trình áp dụng pháp luật, luận án sẽ xây dựng tiếp các giải pháp đảm bảo áp dụng trách nhiệm hình sự đúng đối với nhóm tội này gồm: Giải pháp bảo đảm về pháp luật hình sự; giải pháp bảo đảm về tổ chức cán bộ; giải pháp bảo đảm về kinh tế, chính trị, nghiên cứu khoa học và thông tin pháp luật.

Kết luận Chương 1

Trách nhiệm hình sự đối với các tội xâm phạm an ninh quốc gia trong luật hình sự Việt Nam là một vấn đề khó và phức tạp. Các công trình khoa học trong nước mới giải quyết những hạn chế, vướng mắc về cấu thành tội phạm của nhóm tội này ở mức độ nhất định; còn nhiều vướng mắc, bất cập khác chưa được giải quyết thỏa đáng. Ở Việt Nam, vẫn chưa có công trình khoa học nào nghiên cứu toàn diện, sâu sắc về vấn đề này. Nguồn tài liệu nước ngoài về các tội xâm phạm an ninh quốc gia còn rất hạn chế và tản mạn.

Ở mức độ nhất định, một số tác giả đã làm rõ chính sách hình sự đối với các tội xâm phạm an ninh quốc gia và quan điểm của Đảng và Nhà nước ta về những vấn đề liên quan đến an ninh quốc gia thể hiện trong văn kiện của Đại hội XI và trong Hiến pháp năm 2013 như chế độ chính trị, chính sách đối ngoại, quyền con người, vấn đề bảo vệ Tổ quốc. Những kết quả trên là nguồn tài liệu quý giá để Nghiên cứu sinh kế thừa trong quá trình thực hiện luận án.

Đã có một số công trình khoa học của các tác giả ở trong và ngoài nước

đề cập đến giới hạn chính đáng của quyền con người, cơ sở khoa học và căn cứ pháp lý để giới hạn quyền con người; có công trình khoa học đã trình bày cơ sở lý luận về tính quyết định xã hội đối với quá trình áp dụng pháp luật. Đây là những cơ sở lý luận quan trọng để Nghiên cứu sinh xây dựng giải pháp đảm bảo áp dụng trách nhiệm hình sự đúng đối với nhóm tội này.

Có các công trình của các tác giả ở trong và ngoài nước nghiên cứu chung về trách nhiệm hình sự và các bảo đảm áp dụng trách nhiệm hình sự đúng đối với tội phạm. Các kết quả nghiên cứu đó cho phép Nghiên cứu sinh nhận thức đầy đủ, hệ thống hơn về trách nhiệm hình sự, đồng thời đây cũng là cơ sở lý luận quan trọng để giải quyết thấu đáo vấn đề trách nhiệm hình sự đối với các tội xâm phạm an ninh quốc gia trong luật hình sự Việt Nam.

Có một số công trình khoa học trình bày lịch sử phát triển của pháp luật hình sự Việt Nam về nhóm tội xâm phạm an ninh quốc gia. Với việc sử dụng các phương pháp nghiên cứu đặc thù như phương pháp so sánh pháp luật, phương pháp lịch sử... cho phép Nghiên cứu sinh thấy được bức tranh toàn cảnh về cơ sở chính trị, cơ sở lý luận và cơ sở thực tiễn cũng như những thành công, hạn chế trong quá trình xây dựng, phát triển pháp luật hình sự về nhóm tội này. Đây là nguồn tư liệu có giá trị về mặt khoa học pháp lý hình sự, sẽ được Nghiên cứu sinh kế thừa, phát triển trong quá trình thực hiện luận án.

Chương 2

NHỮNG VẤN ĐỀ LÝ LUẬN VỀ TRÁCH NHIỆM HÌNH SỰ ĐỐI VỚI CÁC TỘI XÂM PHẠM AN NINH QUỐC GIA VÀ LỊCH SỬ PHÁT TRIỂN CÁC QUY ĐỊNH CỦA PHÁP LUẬT HÌNH SỰ VỀ NHÓM TỘI NÀY

2.1. Khái niệm trách nhiệm hình sự đối với các tội xâm phạm an ninh quốc gia

Trên cơ sở phân tích khái niệm, đặc điểm của trách nhiệm hình sự và đặc điểm của trách nhiệm hình sự đối với các tội xâm phạm an ninh quốc gia, luận án đã định nghĩa khái niệm trách nhiệm hình sự đối với các tội xâm phạm an ninh quốc gia, đó là: Trách nhiệm hình sự đối với các tội xâm phạm an ninh quốc gia là nghĩa vụ của một người phải gánh chịu hậu quả pháp lý bất lợi trước Nhà nước về hành vi phạm tội xâm phạm an ninh quốc gia của mình, thể hiện ở việc người đó bị tước đoạt hoặc bị hạn chế quyền và lợi ích nhất định theo quy định của pháp luật hình sự.

2.2. Cơ sở của trách nhiệm hình sự đối với các tội xâm phạm an ninh quốc gia

Trên cơ sở phân tích có phê phán các quan điểm phi mácxít về cơ sở của trách nhiệm hình sự, luận án đã khẳng định vai trò đứng đầu của hành vi trước các đặc điểm khác trong việc quy định cơ sở của trách nhiệm hình sự, đồng thời đưa ra định nghĩa: Cơ sở của trách nhiệm hình sự đối với các tội xâm phạm an ninh quốc gia là hành vi xâm hại hoặc đe dọa xâm hại an ninh quốc gia trên thực tế thỏa mãn đầy đủ các dấu hiệu trong cấu thành tội phạm của một tội cụ thể xâm phạm an ninh quốc gia được quy định trong Bộ luật Hình sự.

2.3. Các hình thức trách nhiệm hình sự đối với các tội xâm phạm an ninh quốc gia

Các hình thức trách nhiệm hình sự đối với các tội xâm phạm an ninh quốc gia là sự đánh giá, phản ứng của Nhà nước về nhóm tội này bằng biện pháp pháp luật hình sự, thể hiện ở các hình thức: hình phạt, biện pháp tư pháp, án tích, miễn trách nhiệm hình sự, miễn hình phạt... Đồng thời, luận án cũng đã luận giải cơ sở lý luận, cơ sở chính trị của việc quy định các hình thức trách nhiệm hình sự đối với nhóm tội này.

2.4. Lịch sử phát triển các quy định của pháp luật hình sự về các tội xâm phạm an ninh quốc gia

Trên cơ sở phân tích lịch sử phát triển các quy định của pháp luật hình sự đối với các tội xâm phạm an ninh quốc gia từ năm 1945 đến nay, luận án đã rút ra kết luận: Pháp luật hình sự đối với nhóm tội này là một quá trình phát triển tiếp nối, có sự kế thừa giữa các giai đoạn nhưng không ổn định. Nhiều hành vi tuy không mang bản chất tội phạm xâm phạm an ninh quốc gia nhưng lại được nhà làm luật quy định vào nhóm tội này và ngược lại, có hành vi mang bản chất của tội phạm xâm phạm an ninh quốc gia lại được

nhà làm luật quy định vào các nhóm tội khác. Quan điểm của các nhà lập pháp hình sự đều thống nhất ở chỗ: Tội phạm xâm phạm an ninh quốc gia là những hành vi đặc biệt nguy hiểm cho xã hội do người có năng lực trách nhiệm hình sự thực hiện một cách cố ý trực tiếp nhằm mục đích chống chính quyền nhân dân, xâm hại hoặc đe dọa xâm hại độc lập, chủ quyền, thống nhất và toàn vẹn lãnh thổ của Tổ quốc, sự ổn định, phát triển bền vững của chế độ xã hội chủ nghĩa và Nhà nước Cộng hòa xã hội chủ nghĩa Việt Nam, lực lượng quốc phòng, an ninh của đất nước.

Kết luận Chương 2

Các quy định của pháp luật hình sự đối với các tội xâm phạm an ninh quốc gia từ năm 1945 đến nay quán triệt sâu sắc các quan điểm của chủ nghĩa Mác - Lênin, tư tưởng Hồ Chí Minh và của Đảng Cộng sản Việt Nam về bạo lực cách mạng, về chuyên chính dân chủ nhân dân, về nhân đạo xã hội chủ nghĩa, đồng thời bám sát và thể chế hóa các nhiệm vụ chính trị của đất nước ta trong từng giai đoạn cách mạng.

Trách nhiệm hình sự đối với các tội xâm phạm an ninh quốc gia là nghĩa vụ của một người phải gánh chịu hậu quả pháp lý bất lợi trước Nhà nước về hành vi phạm tội xâm phạm an ninh quốc gia của mình, thể hiện ở việc người đó bị tước đoạt hoặc bị hạn chế quyền và lợi ích nhất định theo quy định của pháp luật. Nó thể hiện rõ tư tưởng chủ động phòng ngừa, tích cực tấn công, trừng trị nghiêm khắc những kẻ chủ mưu, cầm đầu, ngoan cố chống lại cách mạng và khoan hồng đối với người tự thú, thành khẩn khai báo, lập công chuộc tội, ăn năn hối cải; linh hoạt và đa dạng hóa các hình thức xử lý người phạm tội nhằm phục vụ lợi ích quốc gia tối cao.

Cơ sở của trách nhiệm hình sự đối với các tội xâm phạm an ninh quốc gia là hành vi xâm hại hoặc đe dọa xâm hại an ninh quốc gia trên thực tế thỏa mãn đầy đủ các dấu hiệu của một tội xâm phạm an ninh quốc gia cụ thể được quy định trong Bộ luật Hình sự. Nó là căn cứ pháp lý cần và đủ, là giới hạn khách quan và chủ quan mà ngoài giới hạn đó thì không một ai có thể bị truy cứu trách nhiệm hình sự về các tội xâm phạm an ninh quốc gia. Chính vì vậy, nó biểu hiện rõ rệt nguyên tắc công bằng, nguyên tắc pháp chế xã hội chủ nghĩa trong luật hình sự xã hội chủ nghĩa.

Lịch sử phát triển các quy định của pháp luật hình sự Việt Nam về các tội xâm phạm an ninh quốc gia là một quá trình phát triển tiếp nối, có sự kế thừa: Từ những văn bản mang tính khái quát, chồng chéo, tản mạn, thiếu tính hệ thống, khoa học, hiệu lực pháp lý thấp đến những văn bản có tính cụ thể, tính thống nhất, tính khoa học và giá trị pháp lý cao hơn. Quá trình đó cũng cho thấy những yếu tố chi phối, quyết định đến sự hình thành, thay đổi và phát triển các quy định của pháp luật hình sự về trách nhiệm hình sự đối với nhóm tội này cũng như những hạn chế, vướng mắc (như tư duy pháp lý, sự thể chế hóa các quy định của Đảng thành pháp luật...) cần tiếp tục được hoàn thiện.

Chương 3

QUY ĐỊNH CỦA BỘ LUẬT HÌNH SỰ HIỆN HÀNH VỀ TRÁCH NHIỆM HÌNH SỰ ĐỐI VỚI CÁC TỘI XÂM PHẠM AN NINH QUỐC GIA VÀ THỰC TIỄN ÁP DỤNG TẠI VIỆT NAM

3.1. Cơ sở pháp lý của trách nhiệm hình sự đối với các tội xâm phạm an ninh quốc gia

Cơ sở pháp lý của trách nhiệm hình sự đối với các tội xâm phạm an ninh quốc gia là cấu thành tội phạm của các tội xâm phạm an ninh quốc gia cụ thể. Trong phạm vi của luận án, nghiên cứu sinh đã đi sâu phân tích, làm rõ cấu thành cơ bản, cấu thành tăng nặng, cấu thành giảm nhẹ của nhóm tội này.

3.2. Các hình thức trách nhiệm hình sự trong nhóm tội xâm phạm an ninh quốc gia

- Hình phạt

Các hình phạt được quy định đối với các tội xâm phạm an ninh quốc gia gồm: Tử hình, tù chung thân, tù có thời hạn, trục xuất (các hình phạt chính); cấm cư trú, quản chế, tước một số quyền công dân, tịch thu tài sản, trục xuất (các hình phạt bổ sung). Ngoài ra, Điều 47 Bộ luật Hình sự còn cho phép áp dụng chuyển từ hình phạt tù có thời hạn xuống hình phạt cải tạo không giam giữ trong một số trường hợp và khi có ít nhất 02 tình tiết giảm nhẹ quy định tại khoản 1 Điều 46 Bộ luật Hình sự. Hình phạt đối với tội phạm xâm phạm an ninh quốc gia nhìn chung rất nghiêm khắc nhưng có tính linh hoạt và phân hóa cao; hình phạt tù có thời hạn có khoảng cách giữa mức tối thiểu và mức tối đa lớn, chưa có sự gối đầu kế tiếp...; một số quy định về hình phạt bổ sung còn mâu thuẫn giữa Phần chung và Phần các tội phạm và chưa chuẩn hóa về kỹ thuật lập pháp.

- Miễn trách nhiệm hình sự, miễn hình phạt, miễn chấp hành hình phạt, giảm hình phạt, giảm thời hạn chấp hành hình phạt

Bộ luật Hình sự quy định 8 trường hợp có thể áp dụng miễn trách nhiệm hình sự đối với các tội xâm phạm an ninh quốc gia tại Phần chung và Phần các tội phạm: Những trường hợp miễn trách nhiệm hình sự ở Phần chung quy định tại Điều 25, Điều 19, khoản 2 Điều 69; trường hợp miễn trách nhiệm hình sự ở Phần các tội phạm được quy định với Tội gián điệp (Điều 80 BLHS). Ngoài ra, từ quy định tại Điều 54 Bộ luật Hình sự cho phép xác định thêm một trường hợp miễn trách nhiệm hình sự nữa khi có nhiều tình tiết giảm nhẹ. Tuy nhiên, quy định về miễn trách nhiệm hình sự theo khoản 1 Điều 25 chưa cụ thể, dễ dẫn đến không thống nhất trong nhận thức và áp dụng trong thực tiễn.

- Các biện pháp tư pháp

Các biện pháp tư pháp là các biện pháp hình sự được Bộ luật Hình sự quy định, do các cơ quan tư pháp áp dụng đối với người có hành vi nguy hiểm cho xã hội, có tác dụng hỗ trợ hoặc thay thế hình phạt. Bộ luật Hình sự quy định các biện pháp tư pháp gồm: Tịch thu vật, tiền trực tiếp liên quan đến tội phạm; trả lại tài sản, sửa chữa hoặc bồi thường thiệt hại; buộc công khai xin

lỗi; bắt buộc chữa bệnh. Những biện pháp này đã hỗ trợ rất lớn đối với hình phạt nhằm phòng ngừa tội phạm và giáo dục người phạm tội.

3.3. Định tội danh hành vi phạm tội xâm phạm an ninh quốc gia

Luận án đã phân tích, cho thấy thực tiễn định tội danh hành vi phạm tội xâm phạm ANQG là một quá trình khó khăn, phức tạp, chủ thể tiến hành tố tụng phải chịu nhiều tác động tiêu cực từ các yếu tố trong nước và quốc tế, đòi hỏi phải cân nhắc, quyết định một tội danh hợp lý để vừa đảm bảo căn cứ pháp lý vừa đáp ứng tốt yêu cầu chính trị, đối ngoại của đất nước. Thực tiễn đó đòi hỏi về mặt pháp lý hình sự phải có những quy định là căn cứ cho việc chuyển đổi tội danh hoặc miễn truy cứu trách nhiệm hình sự một số tội danh trong trường hợp vì lý do đảm bảo an ninh quốc gia và tuân thủ nguyên tắc pháp chế trong luật hình sự. Đồng thời, đòi hỏi chủ thể tiến hành tố tụng ngoài kiến thức sâu sắc về pháp luật, phải có bản lĩnh chính trị vững vàng, đạo đức trong sáng và nhạy bén về chính trị.

3.4. Thực tiễn áp dụng các hình thức trách nhiệm hình sự đối với các tội xâm phạm an ninh quốc gia

Trên cơ sở phân tích thực tiễn áp dụng hình phạt, các biện pháp tư pháp, miễn trách nhiệm hình sự, miễn hình phạt, giảm hình phạt và miễn chấp hành hình phạt đối với người phạm tội xâm phạm an ninh quốc gia, luận án đã rút ra đánh giá: Thực tiễn áp dụng các hình thức trách nhiệm hình sự đối với các tội xâm phạm an ninh quốc gia là một quá trình biểu hiện sinh động, đa dạng các biện pháp tác động hình sự đối với người phạm tội, phản ánh rõ nguyên tắc phân hóa trách nhiệm hình sự và cá thể hóa hình phạt được quy định trong Bộ luật Hình sự. Thực tiễn áp dụng pháp luật đối với các tội này cũng là hình thức sống của các quy định về trách nhiệm hình sự, nó phản ánh nhu cầu thực tế cần phải duy trì các hình thức trách nhiệm hình sự đã được quy định và cũng đặt ra yêu cầu bức thiết phải đa dạng hóa các quy định pháp lý về chuyển đổi biện pháp trách nhiệm hình sự để phục vụ lợi ích quốc gia.

Kết luận Chương 3

Cấu thành tội phạm của các tội xâm phạm an ninh quốc gia là giới hạn chủ quan và khách quan để phân biệt các tội xâm phạm an ninh quốc gia với nhau và giữa nhóm tội xâm phạm an ninh quốc gia với nhóm tội khác, giữa trường hợp phạm tội bình thường với trường hợp tăng nặng hoặc giảm nhẹ trách nhiệm hình sự, giữa tội phạm xâm phạm an ninh quốc gia với các vi phạm khác. Trong luật hình sự thực định, nó cơ bản phản ánh đúng bản chất pháp lý và chính sách hình sự của Đảng và Nhà nước ta về nhóm tội này; tuy nhiên, vẫn còn có những hạn chế như: giao thoa về dấu hiệu pháp lý; một số thuật ngữ chưa được giải thích chính thức; kỹ thuật lập pháp chưa hoàn thiện; có hành vi mang bản chất xâm phạm an ninh quốc gia nhưng chưa được quy định vào nhóm tội phạm này...

Quy định của Bộ luật Hình sự hiện hành về các hình thức trách nhiệm

hình sự đối với các tội xâm phạm an ninh quốc gia thể hiện rõ nguyên tắc phân hóa cao độ trách nhiệm hình sự (vừa quy định những hình phạt nặng như tử hình, tù chung thân, tù có thời hạn có mức án cao, vừa quy định việc miễn trách nhiệm hình sự, miễn hình phạt, quyết định loại và mức hình phạt nhẹ hơn quy định của điều luật) và sự đa dạng hóa các hình thức, mức độ trách nhiệm hình sự, (quy định về chế tài lựa chọn, về độ rộng của khung hình phạt, ở các hình phạt bổ sung, các biện pháp tư pháp và các tình tiết đánh giá mang tính định tính). Một số quy định về hình phạt và miễn trách nhiệm hình sự đối với nhóm tội này còn bộc lộ những hạn chế như: độ rộng của khung hình phạt tù còn lớn; có sự chồng lấn giữa các khung hình phạt; nội dung, điều kiện, phạm vi áp dụng hình phạt chưa cụ thể; một số thuật ngữ chưa được giải thích chính thức; thiếu cơ chế chuyển đổi linh hoạt giữa các hình phạt nhằm phục vụ yêu cầu chính trị, đối ngoại của đất nước...

Thực tiễn định tội danh các tội xâm phạm an ninh quốc gia là một quá trình khó khăn, phức tạp và sáng tạo. Chủ thể tiến hành tố tụng phải cân nhắc, lựa chọn tội danh và hình thức, mức độ trách nhiệm hình sự phù hợp nhất để cân bằng giữa lợi ích quốc gia với các hình thức, mức độ trách nhiệm hình sự, đồng thời đảm bảo được các nguyên tắc nhân đạo, pháp chế trong xử lý người phạm tội. Thực tiễn định tội danh nhóm tội này cũng cho thấy một số phương pháp, thủ đoạn phạm tội mới hay một số hành vi mới xuất hiện gây nguy hại đáng kể cho an ninh quốc gia chưa được dự liệu trong luật; một số trường hợp còn định tội danh xâm phạm an ninh quốc gia không chính xác.

Thực tiễn áp dụng các hình thức trách nhiệm hình sự đối với các tội xâm phạm an ninh quốc gia là sự biểu hiện sinh động, phong phú các biện pháp tác động hình sự đối với người phạm tội. Phần lớn các trường hợp áp dụng trách nhiệm hình sự đều tính đến yêu cầu chính trị, đối ngoại để đạt được lợi ích quốc gia cao nhất. Một số trường hợp áp dụng trách nhiệm hình sự chưa đạt hiệu quả cao do quy định của Bộ luật Hình sự về biện pháp đó chưa cụ thể (như hình phạt quản chế, cấm cư trú) hoặc chưa hoàn toàn sát với thực tiễn (hình phạt tước một số quyền công dân) hoặc có trường hợp không áp dụng được (như trục xuất người có hai quốc tịch, trong đó có quốc tịch Việt Nam).

Chương 4

CÁC YÊU CẦU VÀ GIẢI PHÁP BẢO ĐẢM ÁP DỤNG TRÁCH NHIỆM HÌNH SỰ ĐÚNG ĐỐI VỚI CÁC TỘI XÂM PHẠM AN NINH QUỐC GIA

4.1. Những yêu cầu và giải pháp bảo đảm về chính sách hình sự

Những yêu cầu và giải pháp về chính sách hình sự bảo đảm áp dụng trách nhiệm hình sự đúng đối với các tội xâm phạm an ninh quốc gia là những đòi hỏi cơ bản, đúng đắn, khách quan và tư tưởng chỉ đạo cần phải quán triệt để giải quyết được mục tiêu nêu trên. Trên cơ sở phân tích, làm rõ những yếu tố tác động đến an ninh quốc gia trong giai đoạn hiện nay, Nghiên cứu sinh đã đề xuất các yêu cầu, nội dung của chính sách hình sự đối với nhóm tội xâm phạm an ninh quốc gia.

4.2. Giải pháp bảo đảm về pháp luật hình sự

Trên cơ sở đối chiếu với Bộ luật Hình sự năm 2015 và kế thừa những quan điểm của Đảng, Nhà nước cũng như thành tựu lập pháp hình sự trước đó về trách nhiệm hình sự đối với các tội xâm phạm an ninh quốc gia, luận án đã đề xuất hoàn thiện các quy định của Bộ luật Hình sự tại về nhóm tội này.

4.3. Giải pháp bảo đảm về thực tiễn áp dụng trách nhiệm hình sự

Quá trình áp dụng trách nhiệm hình sự đối với nhóm tội xâm phạm an ninh quốc gia cần có sự phối hợp chặt chẽ, nhịp nhàng giữa các cơ quan bảo vệ pháp luật, nhất là giữa các cơ quan tiến hành tố tụng, chống tư tưởng pháp luật đơn thuần hay ỷ lại, dựa dẫm, cũng như việc tách biệt, ngăn cách giữa các cơ quan này. Các chủ thể áp dụng trách nhiệm hình sự phải tuân thủ chặt chẽ, đầy đủ quy định trong các văn bản của Đảng, của Nhà nước và liên ngành tố tụng; phải đặc biệt linh hoạt, nhạy bén chính trị, cân nhắc nhiều mặt để có hình thức xử lý phù hợp, đồng thời cũng không được lạm dụng yêu cầu chính trị, đối ngoại để hạ thấp yêu cầu pháp luật.

4.4. Một số giải pháp chung

- Giải pháp bảo đảm về tổ chức cán bộ
- Giải pháp bảo đảm về kinh tế
- Giải pháp bảo đảm về chính trị
- Giải pháp bảo đảm về đào tạo, nghiên cứu khoa học
- Giải pháp bảo đảm về thông tin pháp luật

Kết luận Chương 4

Những yêu cầu và giải pháp bảo đảm về chính sách hình sự đối với các tội xâm phạm an ninh quốc gia là những đòi hỏi và quan điểm chỉ đạo chung, mang tính khoa học, chiến lược để định hướng các giải pháp cụ thể đảm bảo áp dụng trách nhiệm hình sự đúng đối với nhóm tội này. Giải pháp này đã tập trung làm rõ một số cơ sở, yêu cầu và nội dung của chính sách hình sự đối với các tội xâm phạm an ninh quốc gia; đối sách với một số loại đối tượng có hành vi xâm phạm an ninh quốc gia.

Giải pháp bảo đảm về pháp luật hình sự là những đề xuất hoàn thiện các

quy định của Bộ luật Hình sự hiện hành về trách nhiệm hình sự đối với các tội xâm phạm an ninh quốc gia. Mặc dù một số hạn chế đã được khắc phục trong Bộ luật Hình sự năm 2015, song vẫn còn những nội dung mâu thuẫn với khoa học luật hình sự hoặc đã được thực tiễn kiểm nghiệm không phù hợp. Trên cơ sở kế thừa những nội dung tích cực trong lịch sử lập pháp hình sự Việt Nam và một số nước khác, luận án đã tập trung vào việc đề xuất hoàn thiện pháp luật về trách nhiệm hình sự như: cấu thành cơ bản, cấu thành tăng nặng, cấu thành giảm nhẹ, giải thích thuật ngữ...; các hình thức trách nhiệm hình sự đối với các tội xâm phạm an ninh quốc gia.

Giải pháp bảo đảm về thực tiễn áp dụng pháp luật về trách nhiệm hình sự là những đề xuất nhằm nâng cao hiệu quả các hoạt động cụ thể của cơ quan tiến hành tố tụng và người có chức vụ, quyền hạn trong áp dụng pháp luật về trách nhiệm hình sự đối với nhóm tội này, trong đó tập trung vào việc tăng cường mối quan hệ phối hợp giữa các cơ quan tiến hành tố tụng trong việc định tội danh và áp dụng các hình thức trách nhiệm hình sự; đảm bảo thực hiện đúng các trình tự, thủ tục tố tụng hình sự; nhạy bén, linh hoạt, thận trọng trong đánh giá các yếu tố ảnh hưởng đến việc áp dụng trách nhiệm hình sự, tránh lạm dụng các yêu cầu chính trị, đối ngoại.

Nội dung cơ bản của các giải pháp chung khác là hoàn thiện tổ chức bộ máy, chức năng, nhiệm vụ, biên chế và nâng cao phẩm chất, năng lực cán bộ các cơ quan tố tụng; nâng cao đời sống nhân dân (nhất là vùng đồng bào dân tộc thiểu số), đổi mới và cải thiện điều kiện sinh hoạt, làm việc, phân phối ngân sách tư pháp; đảm bảo sự lãnh đạo tuyệt đối, toàn diện của Đảng và sự độc lập của cơ quan tư pháp trong thực thi nhiệm vụ; tăng cường sự tham gia của các tổ chức chính trị, chính trị - xã hội và nhân dân vào quá trình xây dựng và áp dụng pháp luật; đẩy mạnh việc tổng kết thực tiễn, nghiên cứu khoa học, tuyên truyền, phổ biến pháp luật hình sự đối với các tội xâm phạm an ninh quốc gia trong nhân dân, trong đó tập trung vào các địa bàn, đối tượng là người dân tộc thiểu số, đảng viên, cán bộ, công chức.

KẾT LUẬN

Trách nhiệm hình sự đối với các tội xâm phạm an ninh quốc gia trong luật hình sự Việt Nam là một vấn đề khó và phức tạp. Trên cơ sở tổng quan tình hình nghiên cứu, luận án đã trình bày tương đối toàn diện kết quả nghiên cứu vấn đề trách nhiệm hình sự đối với các tội xâm phạm an ninh quốc gia và những vấn đề liên quan. Từ đó, luận án đã rút ra được những kết quả tích cực làm cơ sở cho việc giải quyết luận án trên phương diện chính sách hình sự, cơ sở pháp lý của trách nhiệm hình sự, các hình thức trách nhiệm hình sự, một số bảo đảm áp dụng trách nhiệm hình sự đúng đối với nhóm tội này; đồng thời, rút ra những vấn đề mà luận án cần tiếp tục giải quyết trên các bình diện lý luận, quy định của Bộ luật Hình sự cũng như thực tiễn áp dụng pháp luật về trách nhiệm hình sự đối với nhóm tội này.

Luận án đã giải quyết thấu đáo những vấn đề lý luận cơ bản về trách nhiệm hình sự đối với các tội xâm phạm an ninh quốc gia như khái niệm, cơ sở của trách nhiệm hình sự và các hình thức trách nhiệm hình sự, làm cơ sở lý luận quan trọng cho việc đánh giá mức độ hoàn thiện của chế định trách nhiệm hình sự đối với nhóm tội xâm phạm an ninh quốc gia trong Bộ luật Hình sự hiện hành và đề xuất các giải pháp hoàn thiện. Với việc làm rõ lịch sử phát triển quy định của pháp luật hình sự Việt Nam về nhóm tội này, luận án đã góp phần bổ sung những cơ sở chính trị, lý luận và thực tiễn quan trọng cho việc hoàn thiện chế định nêu trên.

Luận án đã phân tích, làm rõ các quy định của Bộ luật Hình sự hiện hành về cơ sở pháp lý của trách nhiệm hình sự và các hình thức trách nhiệm hình sự đối với các tội xâm phạm an ninh quốc gia, qua đó đã xác định rõ những điểm tích cực, phù hợp và những điểm hạn chế cần tiếp tục hoàn thiện. Cùng với việc làm rõ thực tiễn định tội danh và áp dụng các hình thức trách nhiệm hình sự đối với nhóm tội này, luận án đã chỉ rõ những yếu tố tiêu cực (thuộc về khách quan và chủ quan) ảnh hưởng đến quá trình áp dụng pháp luật hình sự đối với nhóm tội này, làm căn cứ cho việc đề xuất giải pháp hoàn thiện.

Trên cơ sở kết quả nghiên cứu về lý luận trách nhiệm hình sự, quy định của Bộ luật Hình sự hiện hành, Bộ luật Hình sự năm 2015 có so sánh với Bộ luật Hình sự một số nước khác và thực tiễn áp dụng pháp luật về trách nhiệm hình sự đối với các tội xâm phạm an ninh quốc gia tại Việt Nam, luận án đã kế thừa và đề xuất các giải pháp đảm bảo áp dụng đúng trách nhiệm hình sự đối với các tội xâm phạm an ninh quốc gia gồm: Các yêu cầu và giải pháp bảo đảm về chính sách hình sự; giải pháp bảo đảm về pháp luật hình sự; giải pháp bảo đảm về thực tiễn áp dụng pháp luật về trách nhiệm hình sự (các giải pháp riêng) và một số giải pháp chung về tổ chức cán bộ, kinh tế, chính trị, đào tạo, nghiên cứu khoa học và thông tin pháp luật.